

УДК 338.246:001.82

Меліхова Т.О.

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри обліку, аналізу, оподаткування та аудиту
Запорізької державної інженерної академії*

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РІВНЯ СТІЙКОСТІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

METHODICAL APPROACHES TO ENSURING THE LEVEL OF STABILITY OF INDUSTRIAL ENTERPRISES ECONOMIC SECURITY

АНОТАЦІЯ

Запропоновано визначення понять «надійність системи економічної безпеки підприємства», «стійка економічна безпека підприємства», класифікацію типів рівня стійкості економічної безпеки. «Стойка економічна безпека підприємства» ґрунтується на його стійкому розвитку та виконанні дії закону підвищення економічної ефективності господарської діяльності, перевищенні рівня економічної безпеки у новому періоді у порівнянні з базисним. «Надійність системи економічної безпеки підприємства» – є її здатність виконувати свої функції протягом деякого потрібного часу. Запропоновано класифікацію типів рівня стійкості економічної безпеки підприємства, яка включає дуже стійкий, стійкий, нестійкий та кризовий види, а також індикатори кожного виду рівня стійкості, які засновані на виконанні дії закону підвищення економічної ефективності господарської діяльності підприємства. Виявлено зв'язок між типами та індикаторами категорій «рівень стійкості економічної безпеки підприємства», «економічна ефективність господарської діяльності підприємства», «економічна стабільність підприємства», «ймовірність банкрутства підприємства».

Ключові слова: фінансовий стан, ймовірність банкрутства, економічна ефективність, економічна стабільність підприємства, рівень стійкості економічної безпеки підприємства.

АННОТАЦИЯ

Предложено определение понятий «надежность системы экономической безопасности предприятия», «устойчивая экономическая безопасность предприятия», классификацию типов уровня устойчивости экономической безопасности. «Стойкая экономическая безопасность предприятия», которая основывается на его устойчивом развитии и выполнении действия закона повышения экономической эффективности хозяйственной деятельности, превышении уровня экономической безопасности в новом периоде по сравнению с базисным. «Надежность системы экономической безопасности предприятия» – ее способность выполнять свои функции в течение необходимого времени. Предложена классификация типов уровня устойчивости экономической безопасности предприятия, которая включает очень стойкий, устойчивый, неустойчивый и кризисный виды, а также индикаторы каждого вида уровня устойчивости, основанные на выполнении действия закона повышения экономической эффективности хозяйственной деятельности предприятия. Выявлена связь между типами и индикаторами категорий «уровень устойчивости экономической безопасности предприятия», «экономическая эффективность хозяйственной деятельности предприятия», «экономическая стабильность предприятия», «вероятность банкротства предприятия».

Ключевые слова: финансовое состояние, вероятность банкротства, экономическая эффективность, экономическая стабильность предприятия, уровень устойчивости экономической безопасности предприятия.

ANNOTATION

The definition of concepts “reliability of the system of economic safety of the enterprise”, “stable economic safety of the enterprise”, classification of types of level of stability of economic security is offered. “Sustainable economic safety of the enterprise” is based

on its sustainable development and implementation of the law of increasing the economic efficiency of economic activity, exceeding the level of economic security in the new period in comparison with the basic one. “Reliability of the system of economic security of the enterprise” – is its ability to perform its functions within a certain time. The classification of types of levels of economic security stability of the enterprise, which includes very stable, stable, unstable and crisis types, as well as indicators of each type of stability, based on the implementation of the law of increasing the economic efficiency of the enterprise's business, is proposed. The connection between the types and indicators of the categories “level of stability of economic safety of the enterprise”, “the economic efficiency of the enterprise's business”, “economic stability of enterprise”, “probability of bankruptcy of enterprise”.

Keywords: financial condition, probability of bankruptcy, economic efficiency, economic stability of enterprise, level of stability of economic safety of enterprise.

Постановка проблеми. У системі управління економічною безпекою промислового підприємства однією із важливих проблем виступає оцінювання її рівня. Аналіз існуючих підходів до вимірювання рівня економічної безпеки дає можливість встановити, що оцінювання здійснюється на основі визначення рівня окремих її складових. Складові економічної безпеки можуть враховувати галузеві відмінності промислових підприємств. Цей перелік, як правило, включає: фінансову, виробничу, інтелектуально-кадрову, інвестиційно-технологічну, збутову та інші економічні складові, а також складову матеріально-технічного забезпечення [10]. Рівень кожного показника складової економічної безпеки отримується шляхом розрахунку співвідношення фактичного значення кожного показника з його нормативним (базовим) значенням. Загальний рівень економічної безпеки дорівнює сумі рівнів економічної безпеки її складових [8].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням економічної безпеки промислових підприємств присвячені дослідження Бланк І. О., Болгар Т.М., Вакульчик О.М., Варналії З. С., Дем'яненко Г.Є., Дубницький Д.П., Камишнікова Е. В., Коупленд Т., Меліхов А. А., Мунтіян В.І., Нусінова О.В., Петренко Л. М., Салига С.Я., Турило А. М., але вони не досліджували визначення рівня стійкості економічної безпеки підприємства.

Постановка завдання. Метою роботи є розробка методичних підходів щодо забезпечення

рівня стійкості економічної безпеки промислових підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Економічна безпека промислового підприємства повинна забезпечувати надійний захист від зовнішніх та внутрішніх загроз, підтримувати високий рівень економічної незалежності підприємства, запобігати збиткам та небажаним наслідкам, давати можливість прийняття рішень в умовах непередбачуваних змін навколишнього середовища, ефективно використовувати наявні на підприємстві ресурсів з метою підвищення рівня фінансового стану, а також забезпечувати подальший розвиток бізнесу для досягнення стратегічних цілей.

Вакульчик О. та Дубицький Д. також оцінюють рівень економічної безпеки підприємства на основі стану економічної безпеки в головних сферах діяльності підприємства: операційній, фінансовій та інвестиційній [3; 4; 7].

Підхід Вакульчик О. та Дубицького Д. передбачає розрахунок багаторівневого показника економічної безпеки підприємства. Крім того, запас економічної безпеки в операційній (виробничій) діяльності прийнято відображати порогом платоспроможності підприємства [3; 4; 7].

Науковий інтерес представляє пропозиція Нусінової О. щодо інтегрального показника при визначенні рівня фінансової безпеки підприємства [12, с. 165]. Таким показником обрано ринкову вартість підприємства. Позитивною стороною такого підходу є те, що на вартості бізнесу відображається негативний вплив всіх можливих зовнішніх і внутрішніх загроз для підприємства. Збільшення ринкової вартості підприємства є його цільовою функцією. Бланк І. визначає, що «головним фінансовим інтересом підприємства є максимізація добробуту його власників у поточному та перспективному періоді, яка забезпечується шляхом максимізації його ринкової вартості» [1, с. 47].

На наш погляд, використання показника фінансової безпеки за Нусіною О. [12] має наступні недоліки:

- розрахунок еталонної вартості підприємства має суб'єктивний характер;
- необґрунтованим є сумування вартості бізнесу зі збитком від недоотримання прибутку;
- порівняння абсолютних величин ринкової вартості підприємств є неправомірним. Чим більше за розміром буде підприємство, тим більше буде його ринкова вартість. Можна порівнювати індекси показників, а не абсолютні величини. Можна порівнювати відносні показники (наприклад, відношення ринкової вартості підприємства до активу балансу підприємства).

Пропонуємо рівень економічної безпеки промислового підприємства визначати величиною ринкової вартості підприємства, яка приходить на 1 грн його активів за формулою:

$$P_{\sigma_i} = \frac{C_{p_i}}{A_i} \geq P_{н.б.}, \quad (1)$$

де P_{σ_i} – рівень економічної безпеки промислового підприємства в i -му періоді, відносні од.;

C_{p_i} – ринкова вартість підприємства в i -му періоді, грн;

A_i – активи балансу підприємства в i -му періоді, грн;

$P_{н.б.}$ – нормативне значення рівня економічної безпеки підприємства в i -му періоді, відносні од.

Критерієм достатності рівня економічної безпеки слугує нормативний показник рівня економічної безпеки $P_{н.б.}$. За умови, що $P_{\sigma_i} > P_{н.б.}$, рівень безпеки відмінний, при $P_{\sigma_i} = P_{н.б.}$ – рівень безпеки нормативний, при $P_{\sigma_i} < P_{н.б.}$ – рівень економічної безпеки буде незадовільним.

Нормативне значення рівня економічної безпеки ($P_{н.б.}$) встановлюється власником підприємства (державою, інвестором та ін.).

На наш погляд, крім економічної безпеки треба виділити поняття «стійка економічна безпека промислового підприємства». Яка ґрунтується на стійкому розвитку промислового підприємства, передбачає виконання дії закону підвищення економічної ефективності господарської діяльності підприємства та підвищення рівня економічної безпеки у новому періоді у порівнянні з базисним періодом.

Пропонуємо метод визначення рівня стійкості економічної безпеки, заснований на збільшенні ринкової вартості промислового підприємства.

Індикатором стійкого розвитку підприємства, на наш погляд, слугує відносна збільшення його ринкової вартості. Якщо ринкова вартість бізнесу у розрахунку на 1 грн активів балансу промислового підприємства збільшується, це означає, що рівень економічної безпеки підвищується. Цю залежність можна виразити у вигляді формул:

$$\frac{C_{p_2}}{A_2} > \frac{C_{p_1}}{A_1}; \quad (2)$$

$$P_{\sigma_2} > P_{\sigma_1}; \quad P_{\sigma_1} = \frac{C_{p_1}}{A_1}; \quad P_{\sigma_2} = \frac{C_{p_2}}{A_2}; \quad P_{\sigma_2} > 1; \quad (3)$$

$$\frac{C_{p_2}}{C_{p_1}} \div \frac{A_2}{A_1} > 1; \quad (4)$$

$$I_p = \frac{C_{p_2}}{C_{p_1}}; \quad I_A = \frac{A_2}{A_1}; \quad \frac{I_p}{I_A} > 1, \quad (5)$$

де C_{p_1} , C_{p_2} – ринкова вартість промислового підприємства у базисному і новому періодах, грн;

A_1 , A_2 – активи балансу промислового підприємства у базисному і новому періодах, грн;

P_{σ_1} , P_{σ_2} – рівень економічної безпеки промислового підприємства у базисному і новому періодах, відносні од.;

I_p – індекс ринкової вартості промислового підприємства, віднос. од.;

I_A – індекс активів балансу промислового підприємства, віднос. од.;

Таблиця 1
Зв'язок категорій «економічна ефективність господарської діяльності», «рівень стійкості економічної безпеки промислового підприємства», «фінансова стабільність підприємства», «ймовірність банкрутства підприємства»

Економічна ефективність господарської діяльності підприємства		Фінансовий стан		Ймовірність банкрутства			Рівень стійкості економічної безпеки	
Тип	Індикатори	Тип фінансової стабільності	Індикатори	Тип	Модель	Запропоновані індикатори	Тип	Індикатори
Підвищується з врахуванням ризику	$E_n > 1 + \Delta E_{np}$	Абсолютна фінансова стабільність (відмінний фінансовий стан)	Тривимірний показник $\bar{S} = (1; 1; 1)$	5	Дуже низька	7	8	9
Підвищується	$E_n > 1$	Нормальна фінансова стабільність (задовільний фінансовий стан)	$\bar{S} = (0; 1; 1)$	Низька	Альтмана Спрінггейта Таффлера і Тішоу Сайфуліна-Кадикова Ліса Конана і Гольдера Бівера	2,71-2,99 1,0-1,2 0,29-0,39 1,0-1,5 0,036- 0,073 0,22-0,42 Середній показник груп 1-2	Стійкий	$P_{c,b} > 1$
Стабільна	$E_n = 0$	Нестійкий фінансовий стан	$\bar{S} = (0; 0; 1)$	Можлива	Альтмана Спрінггейта Таффлера і Тішоу Сайфуліна-Кадикова Ліса Конана і Гольдера Бівера	1,81-2,70 0,862-1,0 0,2-0,29 0,5-1,0 0-0,037 0,21 до -0,164 Середній показник групи 2-3	Нестійкий	$P_{c,b} = 1$
Понижується	$E_n < 1$	Кризовий фінансовий стан	$\bar{S} = (0; 0; 0)$	Дуже висока	Альтмана Спрінггейта Таффлера і Тішоу Сайфуліна-Кадикова Ліса Конана і Гольдера Бівера	$\leq 1,80$ $< 0,862$ $< 0,2$ $< 0,5$ < 0 $< -0,165$ Середній показник Групи 3	Кризовий	$P_{c,b} < 1$

Джерело: запропоновано автором

$P_{c.б}$ – рівень стійкої економічної безпеки промислового підприємства, віднос. од.

Із даних залежностей можна зробити такі висновки:

1) рівень економічної безпеки промислового підприємства буде підвищуватись за умови, якщо ринкова вартість промислового підприємства у новому (плановому) періоді буде більшою за ринкову вартість підприємства у базисному періоді, скорегованого на індекс активів балансу промислового підприємства:

$$C_{p_2} > C_{p_1} \times \frac{A_2}{A_1}; \quad (6)$$

2) рівень стійкої економічної безпеки промислового підприємства слугує індикатором, за допомогою якого можна встановити тип рівня економічної безпеки. Пропонується встановити такі типи рівня економічної безпеки:

а) якщо рівень стійкої економічної безпеки перевищує одиницю і враховує ризик ($\Delta P_{c.б}$) тип безпеки дуже стійкий:

$$P_{c.б} > 1 + \Delta P_{c.б}; \quad (7)$$

б) якщо $P_{c.б} > 1$, тип безпеки – стійкий;

в) якщо $P_{c.б} = 1$, тип безпеки – нестійкий;

г) якщо $P_{c.б} < 1$, тип безпеки – кризовий (таблиця 1).

3) Ми вважаємо, що про стійку економічну безпеку промислового підприємства можна судити за умови підвищення рівня економічної безпеки, тобто якщо індекс рівня економічної безпеки перевищує одиницю:

$$P_{c.б} = \frac{P_{\beta_2}}{P_{\beta_1}} > 1. \quad (8)$$

Тут $P_{c.б}$ – рівень стійкої економічної безпеки; P_{β_1}, P_{β_2} – рівень економічної безпеки у базисному та новому періодах.

В табл. 1 показано зв'язок категорій «рівень економічної безпеки промислового підприємства», «економічна ефективність господарської діяльності», «фінансова стабільність підприємства», «ймовірність банкрутства підприємства».

Таблиця 2

Фінансовий аналіз ПрАТ «ЗАЗ»

Показник	Норматив	2013	2014	2015	2016	2017
Аналіз ліквідності						
Коефіцієнт покриття	>1	1,746695	0,592109	0,4142886	0,195766	0,148488669
Коефіцієнт швидкої ліквідності	>0,6	1,357693	0,457059	0,2227618	0,096261	0,148488669
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	>=0,25	0,181392	0,099949	0,0037355	0,005509	0,001757153
Чистий оборотний капітал, тис грн	> 0	923548	-677110	-1095234	-1274610	-1662168
Аналіз платоспроможності						
Коефіцієнт платоспроможності (автономії)	>=0,5	0,438128	-0,663212	-1,508465	-2,70197	-3,1039004
Коефіцієнт фінансування	< 1	1,282436	-2,507813	-1,662925	-1,3701	-1,322175286
Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними засобами	>=0,1	0,746695	-0,407891	-0,585711	-0,80423	-0,851511331
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	>0,2	0,532424	0,561636	0,4561236	0,424306	0,49758224
Аналіз ділової активності						
Коефіцієнт оборотності активів		0,44984	0,463789	0,3796589	0,377992	0,397273491
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості		4,274379	3,040726	3,2951188	15,19124	13,13816297
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості		1,358124	1,412916	1,5838199	1,8732	3,191711861
Строк погашення кредиторської заборгованості, дн		84,22276	118,3928	109,25251	23,69787	27,40109108
Строк погашення дебіторської заборгованості, дн		265,0716	254,7922	227,29857	192,1845	112,7921365
Коефіцієнт оборотності матеріальних запасів		3,359804	3,798676	2,2229713	1,981091	5,511876831
Фондовіддача		0,771913	0,592765	0,2849925	0,407733	0,193494632
Коефіцієнт віддачі власного капіталу		0,997801	5,064744	-0,358906	-0,18907	-0,137006429
Аналіз рентабельності						
Коефіцієнт рентабельності активів		0,000672	1,005228	0,7012949	0,445934	-0,263023886
Коефіцієнт рентабельності власного капіталу	> 20%	0,001491	10,97745	-0,66296	-0,22305	0,0907082
Коефіцієнт рентабельності реалізації	> 30%	0,101821	0,00000	0,00000	0,00000	0,00000

Джерело: розраховано автором на підставі даних підприємств

Таблиця 3

Розрахунок ймовірності банкрутства ПрАТ «ЗАЗ» за 2013-2017 роки

Модель	2013 рік		2014 рік		2015 рік		2016 рік		2017 рік	
	Група	Показник	Група	Показник	Група	Показник	Група	Показник	Група	Показник
Альтмана	2,457804	Низька	-0,495655	Дуже висока	-2,1064555	Дуже висока	-4,6052271	Дуже висока	-5,50043357	Дуже висока
Спрінгейта	0,742145	Дуже висока	0,857499	Дуже висока	0,6641849	Дуже висока	0,47146818	Дуже висока	0,439061663	Дуже висока
Тафлера і Тіпоу	0,350476	Низька	0,398376	Низька	0,3735597	Низька	0,37784778	Низька	0,412546443	Дуже низька
Сайфуліна-Кадикова	1,705542	Дуже низька	1,447956	Дуже низька	0,7475410	Можлива	-0,37890649	Дуже висока	-2,31846450	Дуже висока
Ліса	0,049378	Низька	-0,028295	Дуже висока	-0,0806129	Дуже висока	-0,18393948	Дуже висока	-0,21238611	Дуже висока
Конана і Гольдера	0,128474	Можлива	0,416480	Дуже низька	0,69455598	Дуже низька	1,30675897	Дуже низька	0,504650782	Дуже низька
Бівера середній	2-3	Можлива	2-3	Можлива	2-3	Можлива	2-3	Можлива	3	Дуже висока

Джерело: розраховано автором на підставі даних підприємств (Smida)

Таблиця 4

Система показників Бівера ПрАТ «ЗАЗ» за 2013-2017 роки

Показники	2013 рік		2014 рік		2015 рік		2016 рік		2017 рік	
	Показник	Група	Показник	Група	Показник	Група	Показник	Група	Показник	Група
Коефіцієнт Бівера	0,02407	3	0,0114903	3	0,0043614	3	0,0051473	3	0,00482214	3
Коефіцієнт загальної ліквідності	1,74692	2	0,5982601	3	0,414509	3	0,1958938	3	0,14855475	3
Рентабельність капіталу за чистим прибутком	0,06582	2	0	2	0	2	0	2	0	2
Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	0,56187	2	1,6632123	3	2,5084652	3	3,7019714	3	4,1039004	3
Коефіцієнт покриття активів власним оборотним капіталом	0,23334	2	-0,366867	3	-0,687788	3	-1,14628	3	-1,5443259	3
Разом		2-3		2-3		2-3		2-3		3

Джерело: розраховано автором на підставі даних підприємств (Smida)

Економічна ефективність господарської діяльності. Рівень економічної безпеки може підвищуватись, або понижуватись. Це свідчить про те, що ефективність господарської діяльності підвищується, або знижується. Щоб забезпечити стійку економічну безпеку промислового підприємства засновану на його стійкому розвитку. Стійкий розвиток промислового підприємства можливий за умови функціонування на основі дії економічних законів товарного виробництва – закону економічного часу та закону підвищення економічної ефективності господарської діяльності.

Ми вважаємо, що економічна ефективність господарської діяльності підприємства буде підвищуватися за умови нормальної фінансової стабільності, низької ймовірності банкрутства, стійкої економічної безпеки.

Апробація результатів дослідження в межах запропонованої концептуальної моделі проведена на прикладі ПрАТ «ЗАЗ» за 2013-2017 роки, для якого згідно з наведеною методичним підходом забезпечення рівня стійкості економічної безпеки промислових підприємств (таблиця 1), проаналізовано фінансовий стан (таблиця 2), розраховано ймовірності банкрутства (таблиця 3) та показники за системою Бівера (таблиця 4).

Проаналізовано фінансовий стан та досліджена ймовірність банкрутства для визначення рівня економічної безпеки показала, що у ПрАТ «ЗАЗ»: низькі показники ліквідності та платоспроможності; знизилась ділова активність; нерентабельна робота підприємства; дуже висока ймовірність банкрутства, що відповідає кризовому рівню стійкості його економічної безпеки.

Висновки. Запропоновано визначення понять «надійність системи економічної безпеки підприємства», «стійка економічна безпека підприємства», класифікацію типів рівня стійкості економічної безпеки. «Стійка економічна безпека підприємства» ґрунтується на його стійкому розвитку та виконанні дії закону підвищення економічної ефективності господарської діяльності, перевищенні рівня економічної безпеки у новому періоді у порівнянні з базисним. «Надійність системи економічної безпеки підприємства» – є її здатність виконувати свої функції протягом деякого потрібного часу. Для характеристики надійності економічної безпеки пропонуємо використати показники безвідмовності, середню тривалість часу на один збиток, ймовірність безвідмовного функціонування економічної безпеки протягом року. Запропоновано класифікацію типів рівня стійкості економічної безпеки підприємства, яка включає дуже стійкий, стійкий, нестійкий та кризовий види, а також індикатори кожного виду рівня стійкості, які засновані на виконанні дії закону підвищення економічної ефективності господарської діяльності підприємства.

Виявлено зв'язок між типами та індикаторами категорій «рівень стійкості економічної

безпеки підприємства» (дуже стійкий, стійкий, нестійкий, кризовий), «економічна ефективність господарської діяльності підприємства» (підвищується з врахуванням ризику, підвищується, стабільна, понижується), «економічна стабільність підприємства» (відмінний фінансовий стан, задовільний фінансовий стан, нестійкий фінансовий стан, кризовий фінансовий стан), «ймовірність банкрутства підприємства» (дуже низька, низька, можлива, дуже висока).

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бланк И. А. Управление финансовой безопасностью предприятия. 2-е изд., стер. Киев, 2009. 776 с.
2. Болгар Т.М. Фінансова безпека банків в умовах ринкової трансформації економіки України: автореф дис... канд. екон. наук : 08.00.08. ДВНЗ «Українська академія банківської справи Національного банку України». Київ, 2009. 21 с.
3. Вакульчик О.М., Дубницький Д.П. Визначення зон економічних ризиків на основі аналізу показників економічної безпеки підприємства. Економіст. 2009. № 8. С. 40–43.
4. Вакульчик О.М., Дубницький Д.П. Оцінка впливу зовнішньоекономічної діяльності на економічну безпеку підприємства. Вісник академії митної служби України. 2009. № 1 (41). С. 22–28.
5. Варналії З. С. Економічна безпека : навч. посіб. Київ, 2009. 647 с.
6. Дем'яненко Г.Є. Економічна безпека торговельного підприємства : автореф. дис... канд. екон. наук: 08.07.05. Донецький держ. ун-т економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського. Донецьк, 2003. 18 с.
7. Дубницький Д.П. Методологічні особливості оцінки економічної безпеки підприємства та аналізу зовнішньоекономічної діяльності. Прометей: регіональний збірник наукових праць з економіки (Донецький економіко-гуманітарний інститут МОН України; Інститут економіко-правових досліджень НАН України). Донецьк: ДЕГІ. 2009. № 3 (30). С. 157–160.
8. Камышнікова Э. В. Методы формирования комплексной оценки уровня экономической безопасности предприятия. Актуальні проблеми економіки. 2009. № 12 (102). С. 87–92.
9. Коупленд Т., Коллер Т., Мури Дж. Стоимость компаний: оценка и управление. 3-е изд., перераб. и доп. пер. с англ. Москва : Олимп-Бизнес, 2005. 576 с.
10. Меліхов А. А., Камишнікова Е. В. Проблеми оцінки економічної безпеки підприємства. Вісник ПДТУ. 2008. № 18. Ч. 1. С. 279–283.
11. Мунтян В.І. Економічна безпека України. Київ: КВІЦ, 1999. 463 с.
12. Нусінова О.В. Оцінка рівня фінансової безпеки гірничо-збагачувальних комбінатів Кривбасу. Європейський вектор економічного розвитку, 2011. № 2 (11). С. 163–169.
13. Петренко Л. М. Взаємозв'язок фінансової безпеки та фінансової стійкості підприємства: URL: <http://ir.kneu.edu.ua/bitstream/2010/598/1/Petrenko.pdf>
14. Салига С.Я., Дацій Н.В., Корецька С.О., Нестеренко Н.В., Салига К.С. Фінансовий менеджмент. Київ: ЦНП, 2006. 210 с.
15. Турило А. М., Капітула С. В. Удосконалення класифікації та визначення економічної безпеки підприємства. Економіка: проблеми теорії та практики : зб. наук. праць. Дніпропетровськ, 2007. Т. III. Вип. 222. С. 671–680.